

Het Verhaal van Woerden

Verhaal 30 – Kunstenaars in Woerden Herman de Man (1898-1946) door Frans Lander

Inleiding

Herman de Man is de schrijver van de bekende roman *Het Wassende Water*, een roman waarin hij een tijdsbeeld schetst van het leven in de Krimpenerwaard en de Lopikerwaard, en van de strijd tegen het water. Hij leidt een nogal avontuurlijk leven en loopt zelfs gevangenisstraf op voordat hij zich geheel aan het schrijverschap zal wijden. Naast het schrijven van verhalen en romans is hij werkzaam als journalist voor verschillende kranten en verzorgt ook radioprogramma's voor de KRO. Een groot deel van zijn Joodse gezin wordt slachtoffer van de nazi's tijdens de Tweede Wereldoorlog. In 1946 komt hij zelf om bij een vliegtuigongeluk. *Het Wassende Water* is zijn bekendste werk en is later ook verfilmd.

Levensloop

Herman de Man wordt in 1898 geboren in Woerden als *Salomon Herman Hamburger*. Hij zal later zijn naam wijzigen in Herman de Man. Zijn vader, *Herman Salomon Hamburger*, is koopman. Zijn moeder is *Sar Cohen Schravien*. Het is een Joodse familie.

Herman heeft verschillende verhalen geschreven over zijn jeugd. Daarin komt een beeld naar voren van een ongelukkig en eenzaam joods jongetje uit een arme familie met veel geldzorgen. Bovendien blijkt het huwelijk van zijn ouders niet erg gelukkig en *Sallie* (Herman) lijdt daaronder. Na de lagere school bezoekt

hij de ULO in Oudewater en volgt een jaar lang tekenlessen aan de *Avondtekenschool* in Woerden.

Herman de Man in Londen (1943) voor zijn vertrek naar Curaçao
(Bron: Nationaal Archief)

Het bedrijf van zijn vader, een manufacturenwinkeltje, is geen succes en de familie verhuist in 1902 naar Polsbroekerdam en later naar Benschop. In dit streng calvinistische dorp groeit dit joodse jongetje op. Een jongetje dat van avonturen houdt, met protestantse boerenkinderen speelt en tegelijk de omgeving scherp weet te observeren, zoals blijkt uit zijn *Uit mijn kinderjaren en andere verhalen*, uitgegeven in 1981. Daaruit komt het volgende citaat uit het verhaal *Levensbegin van een zwerver*.

*O, dat nietige dorp Benschop,
dat daar leeft in mijn herinnering
als een stil bloeiende bloem,
hoe vind ik woorden
om ervan te kunnen getuigen,
zo het een devoot kind past*

Als tiener moet Sallie zijn vader helpen bij zijn handel in tweedehands spullen en mollenvellen. Zij trekken door de Lopikerwaard, waar Sallie kennis maakt met het rauwe boerenleven, de basis voor zijn latere vertellingen en romans. Al in deze periode probeert Sallie zijn gedachten en gevoelens aan het papier toe te vertrouwen, meestal in dichtvorm.

Herman ontwikkelt in die jaren een rebels karakter met sympathie voor het anarchisme en het socialisme. Hij is bovendien pacifist en weigert te dienen in het leger. Daarvoor krijgt hij een gevangenisstraf van twee jaar. Als hij uit de gevangenis wordt ontslagen komt hij spoedig weer in de problemen door frauduleuze handelingen en vertrekt daarom naar Brussel. Daar vindt hij werk als journalist en gebruikt hij voor het eerst zijn pseudoniem: Herman de Man. Na zijn terugkeer in Nederland, in 1921, wordt hij meteen gearresteerd en belandt weer in de gevangenis. Daar schrijft hij zijn eerste roman *Aardebanden*. Het wordt in 1922 uitgegeven.

Na deze gevangenisstraf verbetert hij zijn leven en gaat serieus aan de slag als journalist en schrijver bij het *Dagbad van Gouda* en later bij het Haagse persagentschap *Vaz Dias*. In die tijd ontmoet hij *Eva Kalker*, een joodse vrouw met wie hij zal trouwen. Zeven kinderen krijgt het echtpaar, dat zich steeds meer voelt aangetrokken door het Rooms-Katholieke geloof. In 1927 besluiten ze dit geloof te aanvaarden. Desalniettemin zal Herman zichzelf steeds als Jood blijven zien. Hij schrijft zelfs een brochure over de opkomende gevaren van het antisemitisme.

Herman heeft dan al verschillende romans gepubliceerd waaronder in 1925 zijn belangrijkste en bekendste werk *Het Wassende Water*. Herman is tevens werkzaam als journalist voor de *Maasbode* en *de Groene Amsterdammer*. Ook is hij radioverslaggever voor de KRO. In 1940 vertrekt Herman naar zijn "schrijvershut" in de Franse Alpen. Daar wordt hij door de Tweede Wereldoorlog overvallen. Hij keert dan niet terug naar Nederland maar gaat via Portugal naar Londen en krijgt daar een functie bij de

regeringsvoorlichtingsdienst. Maar niet voor lang. Door conflicten wordt hij gedwongen naar Curaçao te gaan om daar een plaatselijke radio-omroep op te zetten.

Na de bevrijding keert hij wel terug naar Nederland waar hij tot zijn grote ontzetting ontdekt dat zijn vrouw en vier van zijn kinderen, waarvan hij wist dat ze door de nazi's waren weggevoerd, in een concentratiekamp zijn vermoord. Een zoon was al eerder door de Duitsers in Frankrijk dood geschoten. Met zijn twee overgebleven kinderen probeert hij in Eindhoven een gezinsleven op te bouwen als directeur van een firma voor de import van auto's en motoren. Verbitterd en ontgoocheld wil hij niet meer schrijven. Op 14 november 1946 komt Herman om bij een vliegtuigongeluk. Hij wordt begraven in Oudewater.

Zijn werk

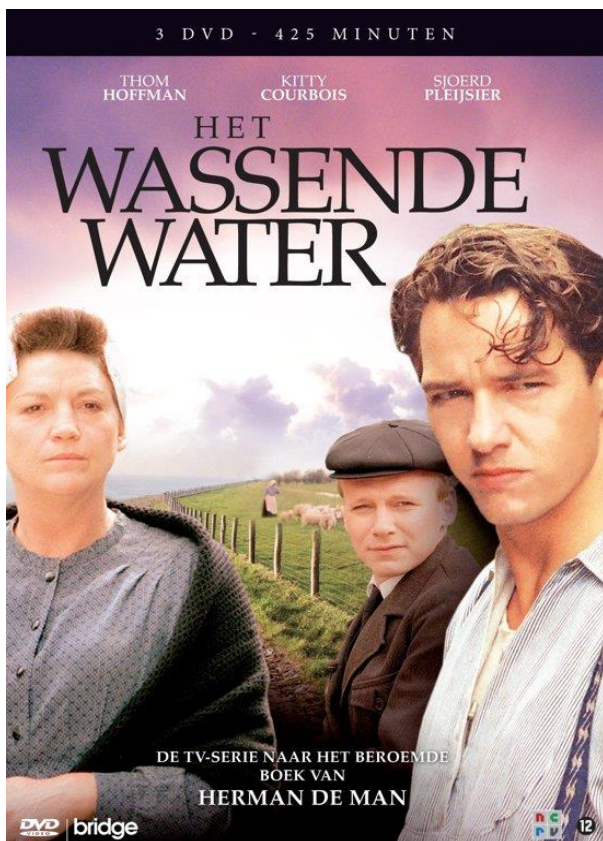
Herman de Man is één van de bekendste Nederlandse schrijvers van *streekromans*. Een streekroman beschrijft personen of gemeenschappen in een duidelijk landelijke omgeving, veelal met een folkloristisch karakter en soms ook met gebruik van de streektaal. Het genre wordt in Nederland voor de Tweede Wereldoorlog zeer gewaardeerd maar dat verandert na de oorlog, in tegenstelling tot landen als België en Noorwegen. Juist schrijvers uit die landen, in het bijzonder de Vlaamse schrijver *Stijn Streuvels* (1871-1969), hebben het schrijven van Herman de Man duidelijk beïnvloed.

Boerenfamilie uit een werk van Herman de Man (1977) – Ineke van Dijk, Oudewater

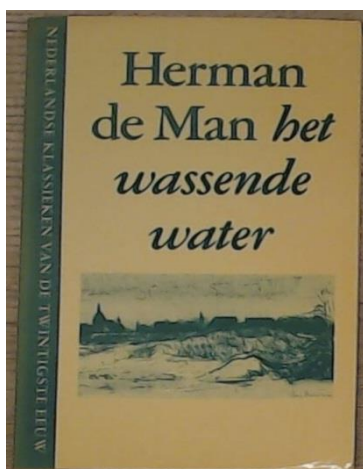
Herman de Man heeft op indringende wijze het leven en het landschap van de streek rond Oudewater beschreven, maar zoals gezegd, het bekendst is zijn roman *Het Wassende Water*. Daarin geeft hij een boeiend beeld van het leven in de Lopikerwaard en de strijd tegen het water. De roman verschijnt eerst als feuilleton in *de Groene Amsterdammer* en wordt hetzelfde jaar als boek uitgegeven. Het boek is in verschillende talen vertaald en in 1985 door de NCRV verfilmd en als tv-serie uitgezonden.

Omslag dvd van de tv-serie

Het verhaal is een roman over de strijd tegen het water maar tevens een beschrijving van de benauwende, streng traditioneel calvinistische sfeer in de Hollandse polder. De hoofdfiguur uit de roman de boerenzoon *Gieljan Beijen* probeert zich daartegen te verzetten.

Zijn dominante moeder dwingt hem een jeugdliefde in de steek te laten en te trouwen met een jonge weduwe, die samen met haar eerste kind overlijdt in het kraambed. Gieljan kiest daarna geheel zijn eigen weg en klimt, dank zij zijn doorzettingsvermogen, op tot een vooraanstaande boer en dijkgraaf. Steeds verzet hij zich tegen het traditionele denken. Hij neemt als dijkgraaf de beslissing de Krimpenerwaard en de Lopikerwaard op te offeren aan het water, inclusief zijn eigen boerderij.

Uitgave Thieme Meulenhoff

Daardoor weet hij een veel grotere ramp te voorkomen waardoor grote steden in de omgeving zoals Gouda, Rotterdam en Woerden gespaard blijven. Herman de Man weet heel knap de mensen en de sfeer van het weidse boerenland te beschrijven. Bovendien is hij heel goed op de hoogte van de polderaangelegenheden.

Het Wassende Water is voor de hedendaagse lezer nogal wijdlopig en door het gebruik van de streektaal niet altijd gemakkelijk toegankelijk. Desalniettemin is het een belangrijke kroniek van het leven, en de sfeer van het strenge calvinistische boerenmilieu, in de Hollandse polders rond Oudewater in de tijd van Herman de Man.

Andere romans zijn *Mijn toren* (1936), *De eenzame* (1924), *Weideweelde* (1923) en zijn debuut *Aardbanden* (1922). Dit laatste boek krijgt meteen al veel aandacht. De beroemde dichter *Martinus Nijhoff* prijst de picturale kwaliteiten van het boek. In 1927 ontvangt Herman de *C.W. van der Hoogt-prijs* van de *Maatschappij der Nederlandse Letteren* voor zijn roman, omdat hij het Hollandse boerenleven zo raak weet te beschrijven.

Er is veel lof, maar er is ook kritiek van vooraanstaande schrijvers als *Menno ter Braak* en *Edgar du Perron*. Die kijken een beetje neer op de streekroman omdat die naar hun mening te weinig aansluit bij de Europese letterkunde. Wel erkent Ter Braak dat Herman een goede verteller is. In Nederland is de streekroman daardoor altijd enigszins onderschat in tegenstelling tot andere landen zoals België, waar de Vlaamse schrijver *Stijn Streuvels* buitengewoon wordt gewaardeerd.

Rechten

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van de tekst is toegestaan onder vermelding van "Tekst: Frans Lander, bron: Het Verhaal van Woerden". Het overnemen van beelden is toegestaan voor educatieve doeleinden onder vermelding van "Bron: Het Verhaal van Woerden", en verder met uitdrukkelijke toestemming van Stedsmuseum Woerden. Ondanks onze uitgebreide research kan het voorkomen dat niet alle rechthebbenden van een gebruikte afbeelding zijn benaderd. Bent u rechthebbende? Neem dan zo snel mogelijk contact op met Stedsmuseum Woerden.